

הלכות עבדים פרק ד

א. אִמָּה עֲבֵרִיָּה, הִיא הַקְטָנָה שֶׁמָכְרָה אָבִיהָ; וּמִשְׁתַּבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה, וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ בָּהּ רְשׁוּת, וַיֵּשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָהּ.

ב. אֵף הַקְטָנָה שֶׁהִיא אִילֻנִּית בְּסִימָנֶיהָ, וְאִינָה רְאוּיָה לְהַבָּאת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יֵשׁ לְאָבִיהָ לְמָכְרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה. אָבִל הִטְמָטוּם וְהָאֲנֶדְרָגִינוּס אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא בְּדִין עֶבֶד עֲבָרִי, וְלֹא בְּדִין אִמָּה עֲבֵרִיָּה.

ג. אֵין הָאֵב רִשְׁאֵי לְמָכַר אֶת בְּתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָעֲנִי, וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ כְּלוּם לֹא קָרָקַע, וְלֹא מִטְּלָטְלִין, וְאֶפְלוּ כְּסוֹת שְׁעָלָיו; וְאֵף עַל פִּי כֵּן כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדּוּתָהּ אַחֵר שֶׁמָכְרָה, מִשּׁוּם פָּגַם מִשְׁפָּחָה. בָּרַח הָאֵב, אוֹ שְׁמַת, אוֹ שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְפִדּוּתָהּ הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתֵּצֵא.

ד. אִמָּה עֲבֵרִיָּה נִקְנִית בַּכֶּסֶף אוֹ בְּשׁוּוֹה כֶּסֶף, וּבִשְׁטָר. וְאִינָה נִקְנִית בַּפְּרוּטָה, מִפְּנֵי שְׁצָרֶיךָ לְקִנּוּתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיִין לְגִרְעוֹן, כְּדֵי שֶׁתִּגְרַע פְּדִיוֹנָה וְתֵצֵא.

ה. כִּיצַד בִּשְׁטָר כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנִּיר אוֹ עַל הַחֶרֶס בְּתֵי מְכֻרָה לָךְ, בְּתֵי קְנוּיָה לָךְ, וְנוֹתֵן בִּיד הָאָדוֹן; וּשְׁטָר אִמָּה עֲבֵרִיָּה, הָאֵב כּוֹתְבוֹ.

ו. אִמָּה עֲבֵרִיָּה עוֹבְדָת שֵׁשׁ שָׁנִים כְּעֶבֶד שֶׁמָכְרוּהוּ בֵּית דִּין, שֶׁנֶּאֱמָר "כִּי-יִמְכַר לָךְ אֶחֱיֶיךָ הָעֲבָרִי, אוֹ הָעֲבֵרִיָּה" (דְּבָרִים טו, יב); וְיוֹצֵאָהּ בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שֵׁשׁ, יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּעֶבֶד. וְאִם מֵת הָאָדוֹן אֵף עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ בֵּן, יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּנֹרָצָה: שֶׁנֶּאֱמָר "וְאֵף לְאִמָּתָךְ, תַּעֲשֶׂה-כֵּן" (דְּבָרִים טו, יז).

ז. וְכֵן מִגְרַעַת פְּדִיוֹנָהּ, וְיוֹצֵאָהּ; וְאִם כָּתַב לָהּ שְׁטָר שְׁחֵרוּר, וּמָחַל עַל הַשָּׂאָר יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּעֶבֶד.

ח. יִתְּרָה אִמָּה עֲבֵרִיָּה, שֶׁהִיא יוֹצֵאָהּ בְּסִימָנֶיהָ. כִּיצַד: כִּיּוֹן שֶׁהִבִּיאָהּ סִימָנִין, וְנַעֲשֶׂת נַעֲרָה יוֹצֵאָהּ לְחֵרוֹת בְּלֹא כֶּסֶף. אֶפְלוּ הִבִּיאָהּ סִימָנִין מֵאַחֵר יוֹם שֶׁלְקָחָהּ הָרִי זֶה יוֹצֵאָהּ לְחֵרוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר "וְיוֹצֵאָהּ חֲנָם" (שְׁמוֹת כ"א, י"א): רָבָה לָהּ הַכְּתוּב יְצִיאָהּ אַחֲרֵת בְּחֲנָם, יִתֵּר עַל הָעֶבֶד; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ שֶׁהִיא הִבָּאת סִימָנֶיהָ נַעֲרוֹת, וְתַחֲזוֹר לְרְשׁוּת אָבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְגֵּר, וְתֵצֵא מִרְשׁוּת אָבִיהָ.

ט. הִיָּתָה הַבֵּת אִילֻנִּית שְׂאִין לָהּ יָמֵי נַעֲרוּת, אֶלָּא יוֹצֵאָהּ מִקְטָנוּתָהּ לְבָגֵר כִּיּוֹן שֶׁבָּגְרָה, תֵּצֵא לְחֵרוֹת.

י. אֵין אִמָּה עֲבֵרִיָּה יוֹצֵאָהּ בְּרִאשֵׁי אֲבָרִים, שֶׁנֶּאֱמָר "לֹא תֵצֵא, כְּצֵאת הָעֲבָדִים" (שְׁמוֹת כ"א, ז). וְכֵן עֶבֶד עֲבָרִי אִם הִפִּיל לוֹ שְׁנֹו אוֹ סִמָּה לוֹ עֵינוֹ, מִשְׁלֵם לוֹ כְּדִין הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת חוּבֵל.

יא. נִמְצָאתָ לְמַד שֶׁאִמָּה עֲבֵרִיָּה נִקְנִית בְּשְׁנֵי דְּבָרִים בַּכֶּסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר; וְקוֹנָה עֲצָמָהּ בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף, וּבִשְׁטָר שְׁחֵרוּר, וּבְמִיתַת אָדוֹן, וּבְסִימָנֶיהָ.

יב. יַעֲד אוֹתָהּ הָאָדוֹן לְעַצְמוֹ, אוֹ לְבָנוֹ הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הָאָרוּסוֹת, וְאִינָה יוֹצֵאָהּ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, אֶלָּא בְּמִיתַת הַבַּעַל, אוֹ בְּגֹט; וּמִצּוֹת יַעֲוֹד קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת פְּדִיָּה.

יג. כיצד מצות יעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקדשת לי, הרי את מארסת לי, הרי את לי לאשה: אפלו בסוף שש סמוך לשקיעת החמה. ואינו צריך לתן לה כלום, שמעות הראשונות לקדושין נתנו. ונוהג בה מנהג אישות, לא מנהג שפחות. ואינו מיעד שתיים כאחת, שנאמר "יעדה" (שמות כא, ח).

יד. וכיצד מיעדה לבנו: אם היה בנו גדול, ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב אומר לה בפני שנים, הרי את מקדשת לבני.

טו. אין האדון מיעד אמה עבריה לא לו ולא לבנו, אלא מדעתה: אף על פי שכבר קבל אביה מעותיה, הרי הוא אומר "יעדה" (שמות כא, ח), מדעתה. ואם מת האדון אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי יצאת לחרות במיתת האדון.

טז. היעוד פארוסין, ואינו כנשואין; לפיכך אינו מטמא לה, ולא יורשה, ולא מפר נדריה עד שתכנס לחפה.

יז. "ואם שלש-אלה לא יעשה, לה" (שמות כא, יא) לא יעדה לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון כסף; ויצאה חנם בהבאת סימנין כמו שבארנו, יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה כעבד עברי.

יח. אין האדון יכול למכר אמה עבריה, ולא לתנה לאיש אחר, בין רחוק, בין קרוב. ואם מכר או נתן לא עשה כלום, שנאמר "לעם נכרי לא ימשל למכרה, בבגדו-בה" (שמות כא, ח). וכן עבד עברי אינו יכול למכרו לאחר, ולא לתנו. ויראה לי שלא הצריך הכתוב לאסר דבר זה באמה, אלא מפני שיש לו ליעדה לבנו; לפך נאמר "לעם נכרי לא ימשל למכרה".

יט. אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או על בנו קדושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד. כיצד: מוכר אדם את בתו לאביו שאף על פי שאין האדון יכול ליעדה לו, ראויה היא לבנו: שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכר את בתו לבנו מפני שאינה ראויה לאדון, שהרי היא אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

כ. יש לאדם למכר את בתו לפסולין, כגון אלמנה לכוהן גדול, גרושה וחלוצה לכוהן הדיוט: שאף על פי שהן בלאו, קדושין תופסין בהן.

כא. המקדש בתו כשהיא קטנה, ונתאלמנה או נתגרשה אינו יכול למכרה, שאין אדם יכול למכר את בתו לשפחות אחר אישות; אבל מוכרה לשפחות אחר שפחות.

כב. כיצד: מכרה לשפחות תחלה, ויעד אותה האדון, ומת האדון או גרשה וחזרה לרשות האב כשהיא קטנה הרי האב מוכרה פעם שניה, אפלו לכוהן גדול. וכן אם נפלה לפני יבם מן היעוד, וחלץ לה אף על פי שהיא חליצה פסולה מפני שהיא קטנה, הרי נפסלה מן הכהנה, ויש לו למכרה לכוהן, הואיל וקדושין תופסין בה כמו שנתבאר.

כג. המוכר את בתו, ויצאת בשנים או ביוכל או בגרעון כסף, ועדין היא קטנה יש לו לחזר ולמכרה פעם שניה, כמו שאמרנו.

כד. המוכר את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר אם רצה

הָאָדוֹן לִיעֵד, מִיעֵד. וְאִם לֹא יַעַד הָאָדוֹן, לֹא לוֹ וְלֹא לְבְנוֹ
כְּשֶׁתֵּצֵא מִרְשׁוֹת אָדוֹן, יִגְמְרוּ קְדוּשֵׁיהָ וְתַעֲשֶׂה אִשָּׁת אִישׁ.
כה. הַמּוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וּפָסַק עִם הָאָדוֹן עַל מְנַת שְׁלֹא לִיעֵד אוֹתָהּ
אִם רָצָה הָאָדוֹן לִיעֵד, מִיעֵד: שְׁהִתְנָה עַל מָה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה;
וְכָל הַמִּתְנָה עַל מָה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה, תִּנָּאוּ בְטֵל.